

Η ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΑΝΤΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

Η Συλλογή δαντελών της Ελένης Κυριάκου συγκεντρώνει συνολικά πάνω από 1000 αντικείμενα. Πρόκειται για ένα σύνολο εξαιρετικών έργων κεντητικής του 19ου-20ου αιώνα, που καλύπτουν όλα σχεδόν τα είδη της δαντελοπλεκτικής τέχνης, που με θαυμαστή γνώση, καλαισθησία, αξεπέραστη τέχνη και δεξιοτεχνία ασκήθηκε από γυναίκες τόσο στην Ελλάδα, την Κύπρο, όσο και σε χώρες της Ανατολικής Μεσογείου.

Κουβαλώνοντας μέσα της μια συλλογική μνήμη από την παράδοση του τόπου και με μοναδικό κριτήριο την αγάπη και την εκτίμησή στα χειροποίητα έργα της γυναικείας καλλιτεχνικής δημιουργίας, που, εν προκειμένω, συμπυκνώνονται στις κλώστινες συνθέσεις μιας αξεπέραστης λεπτότητας, η Ελένη Κυριάκου, αρχίζει να συλλέγει τις δαντέλες της Συλλογής της, τις οποίες εναποθέτει στο σχεδιαστήριο της για περαιτέρω μελέτη και επιστημονική αξιολόγηση. Αθόρυβα, σχεδόν μοναχικά, περισυλλέγει και διασώζει τα διαφορετικά είδη δαντέλας που βρίσκει να πωλούνται στους δρόμους και τα παζάρια της Αθήνας, σώζοντας έτσι ένα ανεξερεύνητο ουσιαστικά μέρος από το πολιτισμικό παρελθόν του τόπου μας. Η συγκινητική διάσωση των φαινομενικά ασήμαντων και ταπεινών κλώστινων συνθέσεων, πλέκουν το δοξαστικό μιας αξεπέραστης γυναικείας τέχνης, που μας έχει δώσει θαυμαστά δείγματα μέσα στο χρόνο. Η διάσωση και η προστασία των διαφόρων ειδών δαντέλας -όσων μπορούσαν να διασωθούν- οφείλονται στην προσωπική και μόνο έγνοια, στο μεράκι και το πάθος της ατομικής, ψυχικής και οικονομικής ανάλωσης της Ελένης Κυριάκου για τα υλικά αυτά τεκμήρια του νεότερου ελληνικού πολιτισμού. Σε πείσμα της αδιαφορίας των κατόχων των έργων αυτών, αλλά και της ανικανότητας της ίδιας της πολιτείας να προστατέψει ότι απόμεινε από τους θησαυρούς της λαϊκής μας παράδοσης, η Ελένη Κυριάκου αγοράζει και προστατεύει όσους από αυτούς μπορεί. Η προσπάθεια αυτή -ως μέρος μιας ιδιωτικής πρωτοβουλίας- καταγράφει τη θέλησή της συλλέκτριας να υπερασπιστεί τη «χαμένη τιμή» της γυναικείας εργασίας, της λεγόμενης «λαϊκής» καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Τυπολογικά στη συλλογή υπάρχουν σχεδόν όλες οι κατηγορίες δαντέλας, δίχτυ, δαντέλα βελονιού, κοπανέλλι, δαντέλα λασέ, δαντέλα Τενερίφης, δαντέλα βενίζ, δαντέλα σαΐτας (φριβολιτέ), κοφτό ή ασπροκέντι, δαντέλα κροσιέ κ.α., η τυπολογία των οποίων καθορίζεται από την τεχνική και τα μέσα κατασκευής τους. Ο τρόπος συλλογής τους (αγορά από τους δρόμους και τα παζάρια της Αθήνας), δεν μας επιτρέπει να γνωρίζουμε επακριβώς τον τόπο προέλευσης των δαντελών της Συλλογής αυτής. Ωστόσο αρκετά από τα δείγματα της Συλλογής, «μιλούν» για το τόπο προέλευσης τους, είτε μέσα από την αποκλειστική εξάσκηση ενός είδους δαντέλας ή μιας τεχνικής από κάποιο τόπο. Η πολυπολιτισμική ελληνική κοινωνία που δημιουργήθηκε μέσα από τις διάφορες ιστορικές και κοινωνικο-οικονομικές συγκυρίες και η εγκατάσταση στη χώρα πληθυσμών από διαφορετικά μέρη, έφερε στα παζάρια της Αθήνας δαντέλες από διάφορους τόπους : από τα ελληνικά νησιά όπου άνθισε η δαντελοπλεκτική, (Χίος, Σάμος, Ψαρά, Ίος, Τήνος, Νάξος, Σκύρος, Ρόδος, Κρήτη, Αίγινα, Ιόνια Νησιά, κ.ά.) από την Κύπρο, την Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη, την Αίγυπτο ή την Αρμενία.

Αυτό που παρατηρούμε στα αντικείμενα της Συλλογής είναι η σχεδιαστική ενότητα και η ευφάνταστη ποικιλία σχεδίων που αυτά παρουσιάζουν. Αυτό οφείλεται στην ανάπτυξη των διαφόρων κέντρων δαντελοπλεκτικής που άνθισαν τόσο στην Ελλάδα όσο και αλλού και τα οποία επηρέαζαν με τα σχέδιά τους την παραγωγή δαντελών, καθώς επίσης και στην κυκλοφορία βιβλίων σχεδίων, πάνω στα οποία βασιζόνταν οι γυναίκες για να δημιουργήσουν τις δικές τους δαντέλες. Η

αφομοιωτική και αναπλαστική ωστόσο ικανότητα των γυναικών του τόπου, κατόρθωσε να δώσει δείγματα μοναδικά, που φέρουν έντονο το στίγμα της ελληνικής παράδοσης, δημιουργώντας έργα απaráμιλλης τέχνης που μπόρεσαν να συναγωνιστούν δαντέλες άλλων Ευρωπαϊκών κέντρων (Ιταλία, Γαλλία, Αγγλία, Βέλγιο, Δανία, Νορβηγία, Τσεχία, Ουγγαρία, κ.α.).

Αποτελεί ευτυχή συγκυρία η συλλογή και διάσωση των έργων αυτών της γυναικείας εργασίας που η άγνοια και η αδιαφορία τα «πέταξε» ουσιαστικά στους δρόμους και τα παζάρια. Είναι ωστόσο σημαντικό που τα έργα αυτά, οι δαντέλες, κατόρθωσαν να συγκινήσουν ανθρώπους που -όπως η Ελένη Κυριάκου- μπορούν να υπερηφανεύονται για τη συναίσθηση του χρέους απέναντι στα πράγματα και οι οποίοι θέλησαν να αναδείξουν ένα τομέα της νεοελληνικής καλλιτεχνικής παραγωγής, όχι ιδιαίτερα ευνοημένο, καθιστώντας τη δαντέλα μέσο έμπνευσης και έκφρασης ιδεών θέτοντας έτσι με τόλμη και φαντασία τη δημιουργία νέων προσεγγίσεων και καλλιτεχνικών οραμάτων.

© Ιωάννα Καπλάνη
Αρχαιολόγος/ Κοινωνική Ανθρωπολόγος